

Правові засади профільного навчання визначено Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» та Національною доктриною розвитку освіти.

У Законі України «про освіту» наголошується на тому, що «... право громадян на освіту забезпечується створенням умов для вибору профілю навчання і виховання відповідно до здібностей, інтересів громадянина». Таким чином, **мета** профільного навчання спрямована, перш за все, на здобуття учнівською молоддю якісної загальноосвітньої підготовки, і, що є особливо актуальним, на самореалізацію та професійне самовизначенням випускників шкіл. Крім того, профільна старша школа найповніше реалізує принцип особистісно орієнтованого навчання, що значно розширює можливості кожного учня у виборі власної освітньої траєкторії, а також стимулює вчителів до творчості.

Згідно із Законом «Про загальну середню освіту» профільне навчання організується на III ступені (старша школа) у спеціалізованих школах (школах-інтернатах) з поглибленим вивченням окремих предметів, гімназіях, ліцеях, колегіумах та інших загальноосвітніх навчальних закладах. Регіональні особливості організації профільного навчання визначаються у варіативній складовій змісту загальної середньої освіти.

Концепція загальної середньої освіти так визначає основне завдання загальноосвітнього навчального закладу: «Різнобічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків і здібностей, формування ціннісних орієнтацій, задоволення інтересів і потреб..., забезпечення умов для її життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору й оволодіння майбутньою професією».

Як основна науково-теоретична база, що окреслює нові підходи до організації профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, сприймається Концепція профільного навчання в старшій школі, затверджена Наказом МОН України №854 від 11.09.2009.

Профільне навчання має суттєві відмінності від поширеного раніше поглибленого вивчення окремих предметів, що було спрямоване тільки на вдосконалення знань учнів з однієї шкільної дисципліни. Профільне навчання передбачає створення умов для спеціалізованої підготовки учнів з визначеним профілем (а це включає в себе поглиблене вивчення не менше двох дисциплін, формування певних науково-практичних і дослідницько-пошукових компетентностей).

Типові навчальні плани для організації профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах розроблені з метою опрацювання й апробації методології переведення старшої школи на профільне навчання. Ці плани дають змогу в залежності від потреб учнів формувати класи школи III ступеня за напрямками, що визначені Концепцією профільного навчання в старшій школі, зокрема філологічним, суспільно-гуманітарним, художньо-естетичним, природничо-математичним, природничим, технологічним, спортивним.

Якість загальної середньої освіти забезпечується реалізацією як інваріантної, так і варіативної частин робочого навчального плану.

Профіль навчання охоплює таку сукупність предметів: базові загальні, профільні та курси за вибором. Тому в досвіді подано не лише ті навчальні програми, які використовуються для викладання предметів інваріантної частини навчального плану, а й навчальні програми спецкурсів та факультативів. (Додатки 1,2).

Задачі:

- модель розвитку профільного навчання в технічному ліцеї №173 м. Харкова;
- підготовка вчителів до роботи в профільних класах;
- удосконалення власної педагогічної майстерності; вивчення інноваційних технологій, новаторських ідей, нестандартних форм і методів роботи з педагогічним колективом та учнями;
- розробка сучасних методичних посібників;

- забезпечення систематичності й наступності узагальнення та активного впровадження в практику прогресивного педагогічного досвіду;
- спільна діяльність педагогічного колективу і вищих навчальних закладів;
- система роботи з обдарованими та здібними учнями.

Харківський технічний ліцей №173 функціонує як загальноосвітній навчально-виховний заклад з профільним навчанням та допрофільною підготовкою.

Модель ліцею – це складна, багатofакторна, різнорівнева система. Тому, варто зупинитися на розкритті механізмів управлінської діяльності заступника директора щодо функціонування та розвитку тільки тих параметрів системи, які безпосередньо стосуються розвитку допрофільної і профільної освіти, а саме:

- структура ліцею;
- зміст освіти;
- робота з кадрами;
- навчально-виробничий комплекс «ліцей – вищі навчальні заклади»;
- оптимальне використання матеріально-технічного забезпечення в навчально-виховному процесі.

До опису педагогічного досвіду додається докладна характеристика моделі розвитку профільного навчання в Харківському технічному ліцеї №173.

Харківський технічний ліцей має досвід роботи педагогічного колективу з організації профільного навчання, який висвітлювався на сторінках газети «Завуч» для заступників директорів навчальних закладів (Профільне навчання в технічному ліцеї - Завуч, №16, 2002р.) та занесено до анотованого каталогу перспективного педагогічного досвіду (Аніскіна Н. О. Організація профільного навчання в сучасній школі — серія бібліотеки журналу «Управління школою», випуск 8-9, 2003р.) Розповсюдженню педагогічного досвіду сприяло проведення на базі технічного ліцею у вересні 2003 року Харківського міського практичного семінару для керівників ліцеїв, гімназій, НВК за темою «Ідейно-організаційна модель профільної освіти в старшій школі». Цього року, в рамках проведення Ліцейських асамблей для керівників шкіл нового типу міста було

проведено семінар за темою «Реалізація завдань профільного навчання у роботі з обдарованими учнями».

Модернізована система підготовки вчителів до роботи в профільних класах і розглядається як першочергова умова реалізації Концепції профільного навчання.

Досвід роботи вчителів ліцею в профільних класах неодноразово висвітлювався на обласних виставках-ярмарках педагогічних ідей та технологій, на сторінках періодичних педагогічних видань.

Головними учасниками навчально-виховного процесу в загальноосвітньому закладі є учні і вчителі.

У Харківському технічному ліцеї №173 працює 33 вчителів, з них 30 — вчителі, які працюють постійно, та 3 сумісники. У тому числі директор, три заступники директора з НВР, педагог-організатор, практичний психолог, бібліотекар. Це — стабільний високопрофесійний **педагогічний колектив**, що забезпечує високу ефективність навчально-виховного процесу. Надається аналіз педкадрів станом на 01.08.2013 р

Всього педагогічних працівників – 33 — 100%

Мають вчені ступені — 1 — 3,03%, з них:

- кандидат наук — 1 — 3,03%.

Мають вищу освіту — 32 — 96,96%

Мають педагогічні звання — 14 вчителів (42, 42%), з них:

- вчитель-методист — 11 — 33,3%;
- старший вчитель — 3 — 9,1%;
- нагороджені знаком «Відмінник народної освіти», «Відмінник освіти України» — 6 — 18%.

Для педагогічних працівників встановлено такі кваліфікаційні категорії:

- спеціалістів вищої категорії — 23 — 60 % .
- спеціалістів першої категорії — 4 — 11 % .
- спеціалістів другої категорії — 2 — 6 % .
- спеціалістів — 8 — 23 %.

Адміністрація ліцею сумісно з управлінням освіти адміністрації Комінтернівського району Харківської міської ради створила умови для своєчасної та якісної курсової перепідготовки. За минулий навчальний рік курси підвищення кваліфікації та спецкурси закінчили:

- Мезерний В.М., учитель трудового навчання;
- Миронова В.Б., учитель географії;
- Свириденко Л.А., заступник директора з НВР;
- Завізіон О.Г., учитель історії, правознавства;
- Одінець Т.О., учитель біології, екології;
- Кукарекiна Т.М., учитель математики;
- Ковальов О.Ф., учитель образотворчого мистецтва;
- Даценко Г.В., учитель музичного мистецтва;
- Хохуля Я.С., практичний психолог;
- Мазняк Г.М., учитель української мови та літератури.

Крім того, впродовж навчального року вчителі ліцею відвідували семінари, конференції різної тематики, на яких підвищували свій професійний рівень. Учитель математики Кукарекiна Т.М. відвідала семінар Неліна Є.П. з питань підготовки учнів до ДПА та ЗНО у 2014 році. Учитель української мови Василенко Н.М. відвідала семінар «Уроки для сталого розвитку: як організувати позакласну роботу учнів основної школи».

Курсова перепідготовка передувє атестації педагогічних працівників. Так, у 2013/2014 н. р. атестувалися:

- Присвоєно кваліфікаційну категорію «спеціаліст II категорії» Мазняк Галині Миколаївні, учителю української мови та літератури.
- Встановлено відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії «спеціаліст вищої категорії» та раніше присвоєному педагогічному званню «учитель-методист» Кукарекiній Тетяні Михайлівні, учителю математики.
- Встановлено відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії «спеціаліст вищої категорії» та раніше присвоєному педагогічному

званню «учитель-методист» Печерській Валентині Іванівні, учителю фізики.

- Встановлено відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії «спеціаліст вищої категорії» та раніше присвоєному педагогічному званню «учитель-методист» Батюк Олені Петрівні, учителю математики.
- Встановлено відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії «спеціаліст вищої категорії» та присвоєно педагогічне звання «учитель-методист» Даценко Ганні Володимирівні, учителю музичного мистецтва.
- Присвоєно кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії» Чекар Наталії Миколаївні, учителю математики.

Декілька років поспіль учителі ліцею беруть участь у конкурсах професійної майстерності «Учитель року», де отримують призові місця в різних номінаціях на різних його етапах. Значних результатів було досягнуто й цього року. Так, у номінації «Географія» вчитель Лунячек Н.О. стала переможцем у районному, міському та обласному етапах конкурсу. Крім того, Лунячек Н.О. стала дипломантом Всеукраїнського конкурсу «Учитель року».

Особлива увага приділялася підготовці до зовнішнього незалежного оцінювання учнів у 2013/2014 н.р. Слід наголосити, що у ліцеї вчителями, які задіяні у перевірці робіт зовнішнього незалежного оцінювання випускників у 2014 році стали: Василенко Н. М., учитель української мови, Семененко С.М., учитель англійської мови. Старшими інструкторами на зовнішньому незалежному оцінюванні випускників у 2014 році стали Чекар Н. М., Одінець Т.О., Сосунова О.О., Корякіна В.М., Гуревич Т.О. Крім того, заступник директора з НВР, вчитель географії Лунячек Н.О. працює в колективі авторів тестових завдань до ЗНО-2014 з географії та є рецензентом тестових завдань.

Слід відзначити участь педагогів ліцею в роботі ХХ обласної виставки – ярмарку педагогічних ідей та технологій. До участі у виставці було подано 14 робіт. З них отримали: диплом І ступеня — учитель хімії Ковальова В.Д. та Лунячек Н.О., учитель географії, диплом III ступеня — Даценко Г.В., учитель музичного мистецтва.

Дипломи обласної виставки-ярмарку педагогічних ідей

2012 р.		2013			
ПІБ вчителя	Диплом	ПІБ вчителя	Диплом	ПІБ вчителя	Диплом
Ковальова Вікторія Дмитрівна	I ступеня	Ковальова Вікторія Дмитрівна	I ступеня	Ковальова Вікторія Дмитрівна	I ступеня
Лунячек Наталя Олександрівна	III ступеня	Печерська Валентина Іванівна	III ступеня	Лунячек Наталя Олександрівна	I ступеня
Зірка Тетяна Сергіївна	III ступеня			Даценко Ганна Володимирівна	III ступеня

Учителі української мови та літератури взяли активну участь у XXXIV обласній тематичній відкритій виставці ефективного педагогічного досвіду «Освіта Харківщини XXI століття» присвяченій 200 річниці з дня народження Тараса Шевченка «І возвеличимо на диво і розум наш, і наш язик...» та отримали диплом III ступеня. Слід зазначити, що підготовка до участі у виставці організована на достатньому рівні, було створено багато експонатів дидактичного, методичного спрямування.

Учитель етики Зірка Т.С. стала переможцем конкурсу «Про мій Харків — моїм учням», який проводився Департаментом освіти Харківської міської ради.

Учителі ліцею Печерська В.І., Одінець Т.О. брали участь у міському конкурсі на кращий дистанційний курс та стали переможцями районного конкурсу. Також їх досвід у створенні методологічного апарату, тестових завдань, планів-конспектів уроку, лабораторних та практичних робіт було заслухано на міському рівні під час проведення творчої лабораторії з питань інформатизації навчального закладу «Школа дистанційного навчання».

Педагоги ліцею беруть участь в семінарах ліцейського, районного, міського та обласного рівнів, виконують розробку власних проектів, підготовку спільних з учнями проектних робіт (на уроках і в позаурочний час), беруть участь у обласній виставці-ярмарку педагогічних ідей та технологій. Це

свідчить про ефективність обраного напрямку роботи, а педагогічний колектив постійно знаходиться у пошуках безперервного педагогічного вдосконалення.

Ліцей є базовим для проведення практичних семінарів району з предметів: хімія, українська мова та література, інформатика. Крім того, у ліцеї проводяться семінари районного рівня з досвіду роботи з обдарованим учнями та підготовки до ЗНО з базових дисциплін, організації допрофільного та профільного навчання.

На базі ліцею проведено такі навчально-методичні семінари:

- «Дистанційна освіта-крок у майбутнє» для вчителів міста, які володіють ІКТ та основами складання дистанційних курсів та методистів управлінь освіти м. Харкова (міський семінар);
- «Ефективний виховний процес як складова позитивного іміджу сучасного навчального закладу» (семінар для заступників директорів шкіл Комінтернівського району).

Згідно п.4.3.1. «Обдарована молодь» Комплексної програми розвитку освіти м. Харкова на 2011/2015 роки, реалізація якого передбачає переорієнтацію системи освіти на гуманістичні, індивідуально орієнтовані та розвивальні освітні технології, змінюється ставлення до учнів, які виявляють неординарні здібності. Одним з пріоритетних напрямків в системі роботи ліцею є виявлення, навчання та розвиток обдарованих дітей.

У рамках реалізації заходів роботи з обдарованою молоддю у ліцеї було заплановано на 2012/2013 навчальний рік здійснення таких заходів:

- • перегляд та оновлення ліцейського інформаційного банку даних про учнів ліцею «Обдарованість»;
- • оновлення методичними рекомендаціями науково-методичної бази даних з формування психолого-фізіологічної стійкості, профілактики стресів, розумових, емоційних перенавантажень учнів;
- • проведення ліцейського етапу предметних олімпіад із базових дисциплін;
- • сприяння підготовці та участі призерів ліцейських предметних олімпіад в олімпіадах районного, обласного та всеукраїнського рівнів;

- • сприяння підготовці та участі учнів ліцею у районному та обласному етапах науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН;
- • проведення ліцейських конкурсів та змагань учнів, спрямованих на виявлення та самореалізацію обдарованих дітей;
- • забезпечення роботи гуртків та факультативів за бажанням учнів;
- • забезпечення умов для розвитку творчої особистості учнів;
- • продовження роботи наукового товариства ліцеїстів «Інтелект»;
- • поповнення банку даних з кращих науково-дослідницьких робіт учнів;
- • подання до управління освіти адміністрації Комінтернівського району Харківської міської ради кандидатів з числа обдарованих учнів на виплату щомісячної стипендії міського голови.

У рамках реалізації заходів роботи з обдарованою молоддю в ліцеї було заплановано на 2013/2014 навчальний рік здійснення таких заходів:

- перегляд та оновлення ліцейського інформаційного банку даних про учнів ліцею «Обдарованість»;
- оновлення методичними рекомендаціями науково-методичної бази даних з формування психолого-фізіологічної стійкості, профілактики стресів, розумових, емоційних перенавантажень учнів;
- проведення ліцейського етапу предметних олімпіад із базових дисциплін;
- сприяння підготовці та участі призерів ліцейських предметних олімпіад в олімпіадах районного, обласного та всеукраїнського рівнів;
- сприяння підготовці та участі учнів ліцею в районному та обласному етапах науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН;
- проведення ліцейських конкурсів та змагань учнів, спрямованих на виявлення та самореалізацію обдарованих дітей;
- забезпечення роботи гуртків та факультативів за бажанням учнів;
- робота наукового товариства ліцеїстів «Інтелект»;
- поповнення банку даних з кращих науково-дослідницьких робіт учнів;

- подання до управління освіти адміністрації Комінтернівського району Харківської міської ради кандидатів з числа обдарованих учнів на виплату щомісячної стипендії міського голови;
- створення системи психологічної підтримки та супроводу обдарованих дітей;
- створення максимально сприятливих умов для інтелектуального, духовного, морального, естетичного, фізичного розвитку ліцеїстів та надання їм можливості для самореалізації;
- забезпечення ефективності та результативності навчально-виховного процесу на основі співпраці в системі «обдарована дитина-творчий вчитель»;
- створення системи стимулювання інтелектуально та творчо обдарованих ліцеїстів та педагогічних працівників, які з ними працюють;
- виховання національно свідомого громадянина України;
- надання можливості ліцеїстам реалізувати власні творчі здібності в пошуково-дослідницькій роботі та науковій діяльності;
- здійснення просвітницької та видавничої діяльності.

З цією метою щорічно поповнюється інформаційно-аналітичний банк «Обдарованість». У 2013/2014 н.р. він нараховує 86 учнів, з них: академічної обдарованості — 7 учнів, інтелектуальної — 26, творчої обдарованості — 19 учнів, спортивної обдарованості — 30 учнів, художньої — 4. Психологом ліцею було проведено дослідження рівня готовності до навчання, рівня сформованості знань і вмінь. Було розроблено пам'ятку для вчителів та батьків, які працюють з обдарованими учнями. Також проведено методичну роботу серед вчителів ліцею з метою надання рекомендацій по роботі з обдарованими учнями.

Зібрано нормативні документи, що регламентують роботу з обдарованими учнями. Документи зберігаються в методкабінеті. Ознайомитися з ним можуть усі бажаючі.

З метою розвитку творчих здібностей учнів щороку проводиться розробка варіативної частини навчального плану. Певна частина годин використовується

для проведення додаткових індивідуальних занять за кожним предметом навчального плану. У 2013/2014 н.р. учителі ліцею проводили індивідуальні заняття, консультації, працювали гуртки, курси за вибором, такі як: факультатив «Подільність цілих чисел» (8-А), факультатив «Метали і неметали навколо нас» (10-Б), факультатив «Інтеграл та його застосування» (11-А), факультатив «Застосування похідної до розв'язування задач» (11-А), гурток «Захисник Батьківщини», «Волейбол», «Баскетбол», вокальні гуртки, гурток англійської мови, «Еколого-краєзнавчий», «Ліцейська академія підприємства», математичний гурток, гурток «Методи розв'язування фізичних задач», гурток «Виготовлення сувенірів», гурток «Юний еколог», гурток «Оригамі», робота яких була спрямована на розвиток творчих здібностей учнів.

У ліцеї створено відповідні умови для розвитку творчої обдарованості учнів. Робота направлена на виконання комплексної міської програми «Обдарована молодь». Програмою передбачено розвиток творчих здібностей школярів, формування інтелектуальної еліти в ліцеї, створення умов для стимуляції та самореалізації учнів.

Літня навчальна практика учнів, яка проходить на базі ВНЗ стимулює учнів до пошуку майбутньої професії.

Багато додаткової літератури доводиться опрацьовувати при написанні науково-дослідницьких робіт, що вимагає від ліцеїстів приділяти велику увагу спілкуванню з людьми різних професій. Кожен учитель має свою систему підготовки ліцеїстів до районних та обласних учнівських олімпіад. Тому, великої уваги приділяється роботі інформаційно-бібліотечного центру.

Спільна діяльність Харківського технічного ліцею №173 та вищих навчальних закладів м. Харкова нормується відповідними угодами, які укладені з ВНЗ.

Все це дає можливість реалізувати ідею особистісно-зорієнтованого підходу до навчання та виховання учнів, розвивати їх творчі здібності, прищеплювати дітям інтерес до дослідницької діяльності, що дуже важливо в роботі з дітьми в межах профільного навчання.